

Motion till riksdagen 2020/21:3744

av **Håkan Svenneling m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2020/21:22 Fortsatt svenskt deltagande i Natos utbildnings- och rådgivningsinsats Resolute Support Mission i Afghanistan

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2020/21:22 Fortsatt svenskt deltagande i Natos utbildnings- och rådgivningsinsats Resolute Support Mission i Afghanistan.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en redogörelse för hur det svenska styrkebidraget i Afghanistan arbetat och arbetar med att utbilda de afghanska försvars- och säkerhetsstyrkorna i frågor som rör humanitär rätt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag åt berörda myndigheter att återkomma med en strategi för hur det svenska styrkebidraget i Afghanistan ska kunna säkerställa att man inte bidrar till att vare sig afghanska eller internationella säkerhetsstyrkor genomför eller bidrar till insatser i strid med internationell humanitär rätt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en oberoende kommission bör tillsättas med uppdraget att ta fram en vitbok om den samlade svenska insatsen i Afghanistan 2002–2021 och tillkännager detta för regeringen.

2 Resolute Support Mission (RSM)

Regeringen föreslår genom proposition 2020/21:22 Fortsatt svenskt deltagande i Natos utbildnings- och rådgivningsinsats Resolute Support Mission i Afghanistan att riksdagen medger att regeringen ställer en svensk väpnad styrka bestående av högst 200 personer till förfogande t.o.m. den 31 december 2021 för att på inbjudan från Afghanistans regering till Nato och berörda partnerländer delta i utbildnings- och rådgivningsinsatsen Resolute Support Mission (RSM) i Afghanistan.

Det övergripande målet med Sveriges styrkebidrag är enligt propositionen att bidra till att konsolidera de afghanska försvars- och säkerhetsstyrkornas förmåga att på sikt självständigt hantera säkerheten i landet. Ytterligare en målsättning är att bidra till att bygga förmågan hos våra nationella krigsförband och staber. I realiteten innebär detta att Sverige fortsätter att under ännu ett år delta i en internationell insats som i grunden har misslyckats. Vänsterpartiet har motsatt sig Sveriges militära insats i Afghanistan i 15 år.

I februari slöts det s.k. Dohaavtalet mellan talibanernas företrädare och USA. Avtalet innebär att alla utländska militära förband ska dra sig tillbaka från Afghanistan före maj 2021. I utbyte garanterar talibanrörelsen att Afghanistan inte ska kunna användas som bas för syften som riskerar USA:s eller dess allierades säkerhet. Avtalet innebär också att förhandlingar mellan talibanrörelsen och afghanska motparter ska inledas om en vapenvila och om landets politiska framtid. I september inleddes fredssamtal i Doha mellan parterna.

Även om fredsförhandlingarna mellan Afghanistans regering och talibanerna är viktiga och inger hopp för framtiden ser inte Vänsterpartiet att avtalet spelar någon roll för vårt ställningstagande. Det gör inte heller avtalet mellan USA och talibanerna om ett tillbakadragande av utländska militära förband. Vi menar att riksdagen bör avslå regeringens proposition oaktat Dohaavtalet. Vänsterpartiet har tidigare yrkat avslag på propositioner i samma ärende (2014/15:13, 2015/16:41, 2016/17:33, 2017/18:32, 2018/19:5 och 2019/20:3424). Sverige bör inte ställa en väpnad styrka till förfogande till RSM. Vi ser insatsen som en fortsättning på den Natoleda Isaf-insatsen (International Security Assistance Force), som vi varit starkt kritiska till.

Erfarenheterna från Afghanistan visar att väpnade insatser inte lett till ökad säkerhet för befolkningen. Vi ser samtidigt att Sveriges mervärde i Afghanistan ligger i civila och politiska insatser, inte i deltagande i den militära konflikten i landet. Sverige borde arbeta för att FN ska få det direkta ansvaret för den fortsatta processen, både civilt och militärt. Det skulle underlätta en framtida fredsprocess. I dag dikteras i stället villkoren av amerikanska inrikespolitiska intressen. Dessutom innebär en förlängning av deltagandet en ansträngning på anslaget till Försvarsmaktens insatser internationellt. Det ger ett minskat handlingsutrymme för oförutsedda händelser i en tid när omvärldsläget är mycket svårbedömt och präglas av just oförutsägbarhet. Att då anslå 60 miljoner kronor till fortsatt deltagande i Natos utbildnings- och rådgivningsinsats RSM i Afghanistan är en dålig prioritering.

Riksdagen bör avslå regeringens proposition 2020/21:22 Fortsatt svenskt deltagande i Natos utbildnings- och rådgivningsinsats Resolute Support Mission i Afghanistan. Detta bör riksdagen besluta.

3 Internationell humanitär rätt

I juli 2019 attackerades en av Svenska Afghanistankommitténs hälsokliniker i Wardak av afghanska regeringsstyrkor. Patienter och personal förhördes, och fyra personer dödades. Därtill fördes klinikchefen bort och hölls utan förklaring i förvar i två veckor.

Attacker mot civila, utomrättsliga avrättningar och anfall mot en sjukvårdsinrättning är fullständigt oacceptabelt och ett tydligt brott mot humanitär rätt. När säkerheten inte kan garanteras drabbas dessutom civila i behov av vård. Som en konsekvens av attacken

i juli 2019 tvingades Svenska Afghanistankommittén av talibanerna att tillfälligt stänga ytterligare 42 kliniker i regionen, vilket drabbade 5 700 patienter om dagen.

Enligt FN:s insats i Afghanistan (Unama) är det afghansk och internationell militär som skördar flest civila dödsoffer i landet. I och med den svenska militära närvaron i Afghanistan har Sverige ett särskilt ansvar att verka för att mänskliga rättigheter och folkrätt efterlevs av alla parter, inte minst av dem man själv utbildar. I propositionen lyfts särskilt fram att Sverige ska verka aktivt för att FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 m.fl. genomförs som en del i RSM:s operationsplan. Vänsterpartiet har återkommande lyft fram vikten av att resolutionen levandegörs vid svenskt deltagande i internationella insatser. En förutsättning för att det ska bli möjligt är dock att den humanitära rätten respekteras.

Att USA och president Donald Trump har motarbetat den internationella brottmålsdomstolen ICC:s försök att påbörja en utredning om misstänkta krigsbrott av amerikanska trupper i Afghanistan, bl.a. genom att neka ICC:s personal visum, är mycket allvarligt. I september 2020 utökades sanktionerna från USA:s sida, och åklagaren Fatou Bensouda och ICC-chefen Phakiso Mochochoko belades med reseförbud och frysta tillgångar. USA:s agerande underminerar internationell rätt såväl som rättvisa för det afghanska folket.

Regeringen bör återkomma med en redogörelse för hur det svenska styrkebidraget i Afghanistan arbetat och arbetar med att utbilda de afghanska försvars- och säkerhetsstyrkorna i frågor som rör humanitär rätt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter att återkomma med en strategi för hur det svenska styrkebidraget i Afghanistan ska kunna säkerställa att man inte bidrar till att vare sig afghanska eller internationella säkerhetsstyrkor genomför eller bidrar till insatser i strid med internationell humanitär rätt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Oberoende utvärdering

Vänsterpartiets politik för Afghanistan tar sin utgångspunkt i solidariteten med det afghanska folket. Vi vill att Sverige ska vara en aktiv och närvarande aktör i Afghanistan och understödjer det arbete som afghanska kvinnor och män bedriver för fred, utveckling, demokrati och jämställdhet. Vänsterpartiet stöder därför insatser vars uppgift är att säkerställa ett långsiktigt arbete för fred, demokratisering och jämställdhet. Det är så det afghanska samhället kan stabiliseras och vidareutvecklas. Under det gångna decenniet har Sveriges engagemang i Afghanistan fokuserat på militära insatser. Sveriges bidrag till den Natoleda internationella säkerhetsstyrkan Isaf började 2002 och avslutades 2014. Vänsterpartiet har varit kritiskt till insatsen och vid upprepade tillfällen föreslagit att Sveriges deltagande ska avvecklas.

Den svenska militära insatsen har motiverats och försvarats med en lång rad argument. Det har bl.a. sagts att de svenska soldaterna ska skydda afghanska flickor som vill gå i skolan, att den militära insatsen ska bidra till demokratisering, att den militärt ska besegra talibanerna, att den ska hindra syraattacker mot kvinnor och att den ska skapa säkerhet. I dag kan vi konstatera att säkerhetsläget inte har förbättrats. Konflikten har tvärtom stadigt blivit värre för varje år som gått. Civila utsätts alltjämt

för attacker, biståndsarbetare dödas och kvinnor nekas grundläggande mänskliga rättigheter. Alltjämt utsätts civila för attacker, biståndsarbetare dödas och det är fortfarande lång väg kvar till fred och stabilitet i landet.

Samtidigt har vi också kunnat se viktiga framsteg i Afghanistan. Fler flickor får gå i skolan, fler barnmorskor utbildas och fler kvinnor arbetar och har ledande poster inom politiken. Men dessa framsteg har genomförts av civila biståndsorganisationer – organisationer som arbetat fristående från de militära insatserna.

Sveriges deltagande i Isaf-insatsen är en av de mest omfattande internationella insatser som vårt land genomfört. Det har varit en kostsam insats, både i pengar och i människoliv. Vänsterpartiet har vid flera tillfällen framfört kravet att det ska genomföras en oberoende utvärdering av det svenska deltagandet i Isaf och att en sådan utvärdering bl.a. ska inkludera företrädare för såväl det svenska som det afghanska civilsamhället.

Regeringen beslutade den 9 juli 2015 att tillsätta en utredning för att utvärdera den samlade svenska insatsen i Afghanistan 2002–2014. I direktiven (dir. 2015:79) för utredningen står det att Sveriges samlade engagemang i Afghanistan under perioden 2002–2014 ska utvärderas, med ”särskilt fokus på den verksamhet som har bedrivits i norra Afghanistan under åren 2006–2014”. Vänsterpartiet ställer sig mycket tveksamt till hur utvärderingsuppdraget formulerats. Regeringen utsåg dessutom en av de politiker som själv är ytterst ansvarig för den militära insatsen i Afghanistan att ensam leda utvärderingen. Vi har svårt att se att det skulle vara en oberoende och trovärdig utvärdering. I flera andra länder som deltagit i Isaf har man valt att gå en annan väg och tillsatt verkligt oberoende utvärderingar, t.ex. i Norge, Danmark och Nederländerna.

När utvärderingen presenterades i mars 2017 konstaterade den att kostnaderna för hela Sveriges engagemang, inklusive civila insatser och bistånd, kan vara så stora som 27,5 miljarder kronor. Trots det pekar utredningen på att få mål har uppfyllts och att den svenska styrkan inte anses ha bidragit till att säkerheten upprätthållits i önskvärd utsträckning. Den har heller inte lyckats bygga upp förmågan hos de afghanska säkerhetsstyrkorna i tillräcklig utsträckning. Däremot anses Försvarsmakten ha utvecklat sin egen förmåga, t.ex. i samarbetet med Nato. Utredningen undviker dock den stora knäckfrågan, nämligen varför uppdraget att skapa säkerhet i Afghanistan misslyckats. En viktig lärdom av utredningen är de problem med civil och militär samverkan som den tar upp och hur sammanbakningen mellan militära och civila insatser kan försvåra de civila organisationernas ansträngningar, något som ett flertal biståndsorganisationer, inte minst Svenska Afghanistankommittén, lyft fram vid flera tillfällen.

Försvarsminister Peter Hultqvist meddelade den 2 december 2014 i Svenska Dagbladet att ”tidigare utfästelser om att göra en s.k. vitbok ska verkställas”. Socialdemokraterna har tidigare fattat beslut på en partikongress om att en vitbok om Sveriges engagemang ska tas fram. Tyvärr fick inte heller utredningen något uppdrag om att fullfölja detta löfte.

En vitbok om den svenska militära närvaron i Afghanistan skulle vara ett sätt att öppet redovisa och utvärdera såväl den militära insatsen som Sveriges stöd till polisutbildning och utvecklingsbistånd samt politiskt och diplomatiskt arbete. I synnerhet är det viktigt att ytterligare utvärdera hur Sveriges olika insatser samverkat med varandra, det som genom åren kallats civil-militär samverkan.

En oberoende kommission bör tillsättas med uppdraget att ta fram en vitbok om den samlade svenska insatsen i Afghanistan 2002–2021. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Civila insatser för fred och utveckling

Afghanistans historia visar att det inte finns någon militär lösning på landets problem. Utländsk militär närvaro har gång på gång fördjupat och förstärkt landets konflikter. För att säkerställa ett arbete för fred, demokratisering och jämställdhet behövs en i grunden annan strategi för Afghanistan. Vänsterpartiet ser att Afghanistans stora utmaningar bara kan lösas genom en civil och politisk strategi. Stommen i en sådan strategi är ett ökat civilt bistånd och stöd till de politiska försöken att få igång en freds- och försoningsprocess och ett arbete med att återintegrera de stridande parterna i samhället. Det är viktigt att initiativ för att få igång en freds- och försoningsprocess tas till vara på såväl nationell som lokal nivå. Sverige ska erbjuda sitt stöd i det arbetet. Förra årets presidentval kantades av våld och hot, och närvaron av internationella observatörer var begränsad.

Sverige har starka band till Afghanistan genom de många afghaner som i dag lever i vårt land och alla svenskar som genom decennierna engagerat sig i solidaritetsarbete med Afghanistan. Genom Svenska Afghanistankommitténs framgångsrika arbete i landet under mer än tre decennier har Sverige vunnit trovärdighet och skapat unika kontaktnät. Sverige skulle därför kunna bli en central aktör för fred, demokrati och jämställdhet i Afghanistan. Men det förutsätter att fokus på militära insatser ersätts med civila och politiska insatser.

I Afghanistan växer det nu upp en ny generation av unga kvinnor och män. För många av dem saknas möjligheter till utbildning, försörjning och ett liv som inte begränsas av förtryck och fattigdom. Den bilden bekräftas inte minst av alla de ensamkommande barn och ungdomar som flytt landet. Det måste skapas en framtid för ungdomar och barn i Afghanistan. Bristande framtidstro och frustration är extremisternas bästa vän; det underlättar deras rekrytering. Civilt bistånd är därför avgörande för att lösa grundorsakerna till kriget i Afghanistan. Bistånd och humanitär hjälp får aldrig villkoras t.ex. med krav på att återta människor som flytt till Sverige eller Europa i hopp om ett bättre liv.

Det är oroväckande att USA:s utrikesminister Mike Pompeo meddelat att man planerar för att skära ned biståndet till Afghanistan med en miljard dollar i år och eventuellt lika mycket nästa år. Särskilt i en tid när coronapandemin och spridningen av covid-19 har försämrat den humanitära situationen ytterligare. Behovet av humanitärt stöd är fortsatt omfattande.

Finland har tagit initiativ till en givarkonferens i Genève i november i år. Målet är också att avtala om gemensamma utvecklingsmål för åren 2021–2024 och att samordna det ekonomiska stödet till landet. Givarkonferensen är ett viktigt tillfälle att lyfta fram avgörande frågor för Afghanistans framtid.

Civila insatser måste kompletteras med insatser för att stödja försöken till en långsiktig freds- och försoningsprocess. En freds- och försoningsprocess måste rymma ett brett spektrum av alla berörda grupper i det afghanska samhället för att en långsiktig, fredlig lösning ska kunna ta form. Därför är det viktigt att det civila samhället får en

mer framträdande roll i framtida fredssamtal. Särskilt viktigt är det att Afghanistanens kvinnor inkluderas i fredsprocessen så att deras inflytande och rättigheter inte förhandlas bort. Erfarenheten från andra länder visar dessutom att fredsförhandlingar där kvinnor deltar leder till en mer hållbar fred. Vänsterpartiet har länge drivit på för att resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet ska få en mer framträdande roll i Afghanistan och välkomnar därför regeringens starka engagemang i frågan.

Håkan Svenneling (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Elin Segerlind (V)

Jens Holm (V)

Yasmine Posio (V)

Jessica Thunander (V)